

การวิจัยเรื่องรูปแบบเครือข่ายการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน เพื่อการพึ่งตนเองอย่างยั่งยืนในเขตพื้นที่ภาคกลางตะวันตก : ศึกษากรณีจังหวัดกาญจนบุรีมีวัตถุประสงค์ทั่วไปเพื่อพัฒนานักวิจัยประเภทอาจารย์ ประชาชน ผู้ปฏิบัติงานในองค์กรสนับสนุนเครือข่ายวิสาหกิจชุมชน และนักศึกษาในจังหวัดกาญจนบุรี เพื่อก่อให้เกิดการบูรณาการการวิจัยในการเรียนการสอนที่เอื้อประโยชน์ต่อสภาพปัญหาของชุมชน และเพื่อพัฒนาให้มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรีเป็นศูนย์กลางขององค์ความรู้เกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชน ส่วนวัตถุประสงค์เฉพาะทำการวิจัย เพื่อศึกษาว่าในปัจจุบันนี้บริบทและศักยภาพของเครือข่ายวิสาหกิจชุมชน เพื่อการพึ่งตนเองอย่างยั่งยืนในจังหวัดกาญจนบุรีอย่างครบวงจรในมิติของการตลาด การผลิต การพัฒนาผลิตภัณฑ์ และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้โดยเน้นการตลาดเป็นหลัก ประชากรในการศึกษาประกอบด้วย คณะกรรมการบริหารกลุ่มอาชีพและสมาชิกกลุ่มอาชีพรวม 8 กลุ่ม ซึ่งกระจายอยู่ใน 7 ตำบลของอำเภอบ่อพลอย อำเภอพนมทวน และอำเภอเมืองกาญจนบุรี รวม 40 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (deep interview) เพื่อใช้ศึกษาบริบทและศักยภาพของกลุ่มอาชีพ การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ มุ่งนำเสนอข้อมูลที่เป็นจริง สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ค่าความถี่ (frequency) และค่าร้อยละ (percentage) ระยะเวลาการวิจัยรวม 11 เดือน คือระหว่างเดือนมิถุนายน 2548 - เดือนเมษายน 2549 ผลการวิจัยพบว่า บริบทและศักยภาพของกลุ่มอาชีพทั้ง 8 กลุ่ม มีความแตกต่างกันไปตามลักษณะของผลิตภัณฑ์ที่ผลิต การบริหารจัดการของคณะกรรมการบริหารกลุ่มและคุณสมบัติของสมาชิกกลุ่ม โดยยังไม่มีมีการดำเนินงานในรูปแบบเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนแต่อย่างใด คณะผู้วิจัยได้จัดกระบวนการเพื่อพัฒนาเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนให้แก่ประชากรกลุ่มเป้าหมายของการวิจัย ด้วยการจัดสัมมนาเชิงปฏิบัติการ รวม 3 ครั้ง ระหว่างเดือนตุลาคม 2548 - เดือนมีนาคม 2549 เพื่อให้ประชากรกลุ่มเป้าหมายได้กำหนดรูปแบบเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนขึ้นเอง ทดลองปฏิบัติการกิจกรรมในเครือข่ายร่วมกัน โดยการนำผลิตภัณฑ์ของกลุ่มอาชีพที่เป็นสมาชิกเครือข่ายไปจัดจำหน่ายในพื้นที่ ทั้งในและนอกเขตจังหวัดกาญจนบุรี ผลการดำเนินกิจกรรมนับว่าประสบความสำเร็จในระดับปานกลาง ภายใต้การสนับสนุนด้านวิชาการ และให้คำปรึกษาของคณะผู้วิจัยจากมหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรีอย่างใกล้ชิด ผลการพัฒนาเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนจังหวัดกาญจนบุรีพบว่า สมาชิกเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนมีการเรียนรู้การพัฒนาเครือข่ายกลุ่มผู้ผลิตโดยการจัดเป็นระบบในแต่ละด้าน ผลการพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือขององค์กรเพื่อการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนพบว่า ยังไม่ความชัดเจนเท่าที่ควร ส่วนระบบการติดตาม ประเมินและส่งเสริม สนับสนุนในเครือข่ายใช้การสื่อสารกันทางโทรศัพท์มือถือ และโทรศัพท์บ้านเป็นหลัก ศูนย์กลางฐานข้อมูลในการติดตาม ประเมินและส่งเสริม สนับสนุนในเครือข่ายวิสาหกิจชุมชน คือ สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัด และสำนักงานเกษตรจังหวัดกาญจนบุรี

นอกจากนี้แล้วข้อค้นพบจากการวิจัยมีประเด็นสำคัญ ๆ ได้แก่

1. การส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน ตามนโยบายของรัฐบาลในปัจจุบันเป็นของใหม่ ขาดการประชาสัมพันธ์และการประสานงานระหว่าง หน่วยงานของรัฐบาลอย่างทั่วถึง ทำให้วิสาหกิจชุมชน จังหวัดกาญจนบุรีขาดการสนับสนุนทั้งในด้านงบประมาณ และบุคลากร
2. คณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนระดับจังหวัด ซึ่งแต่งตั้งขึ้นตามมาตรา 20 (2) ของพระราชบัญญัติวิสาหกิจชุมชน พ.ศ. 2548 จำนวน 20 คน ยังไม่รู้บทบาทหน้าที่ของตนเองในการทำกิจกรรมเพื่อส่งเสริมให้สมาชิกวิสาหกิจชุมชนมีความเข้มแข็งอย่างยั่งยืน
3. กลุ่มอาชีพต่างๆ และสมาชิกเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนมีการรวมตัวกันเป็นเครือข่ายแบบไม่เป็นทางการมานานแล้ว โดยมีการเชื่อมโยง ช่วยเหลือ เกื้อกูลกันในกลุ่มเครือข่าย โดยใช้ความสัมพันธ์ส่วนตัว ซึ่งยังไม่มีหน่วยงานใดเข้ามาให้การสนับสนุน และส่งเสริมอย่างจริงจัง
4. มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี ในฐานะที่เป็นสถาบันการศึกษาเพื่อพัฒนาท้องถิ่นยังไม่มี การศึกษา เพื่อส่งเสริมและพัฒนา กลุ่มอาชีพและเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนในพื้นที่ของจังหวัดกาญจนบุรี อย่างจริงจัง

คณะผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะใน 3 ประเด็นหลัก คือ

1. ข้อเสนอแนะทั่วไป ได้แก่
 - 1.1 การรวมตัวของกลุ่มอาชีพ ในรูปเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนในจุดต่อไปนั้น สมาชิกเครือข่ายควรเป็นผู้ที่มีความสนิทสนมคุ้นเคยกัน มีความสัมพันธ์กันทางเครือญาติ มีที่ทำการกลุ่มที่ใกล้เคียงกัน
 - 1.2 ผู้เกี่ยวข้องต่อการพัฒนาเครือข่ายวิสาหกิจชุมชน ควรร่วมกันคิดหาแนวทางส่งเสริมให้สมาชิก เครือข่ายวิสาหกิจชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้ในระยะเวลาอันสั้น
 - 1.3 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเครือข่ายวิสาหกิจชุมชน ควรให้ความสำคัญต่อการพัฒนาศักยภาพในเชิงธุรกิจ ให้แก่สมาชิกเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนในทุกรูปแบบ
 - 1.4 หน่วยงานที่มีหน้าที่ในการจัดสรรงบประมาณสนับสนุน การดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน ควรเปิดโอกาสให้กลุ่มอาชีพเป็นสมาชิกเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนที่มีความเข้มแข็ง สามารถกู้ยืมเงินไปลงทุนในการทำกิจกรรมให้คล่องตัวยิ่งขึ้น
2. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ได้แก่
 - 2.1 ควรเพิ่มคณะกรรมการวิสาหกิจชุมชนระดับอำเภอ เพื่อช่วยลดช่องว่างของการประสานงานระหว่างคณะกรรมการกับสมาชิกให้น้อยลงหรือหมดไป สิ่งสำคัญผู้เป็นคณะกรรมการ

วิสาหกิจชุมชนทั้งระดับจังหวัดและระดับอำเภอ ควรเป็นผู้มีความสนใจ มีความบริสุทธิ์ใจ มีความคล่องตัวในการทำงาน ไม่มีภารกิจอื่น ๆ มากนัก

2.2 ทุกหน่วยงานที่มีหน้าที่ส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนระดับจังหวัด ควรจัดประชุมร่วมกัน เพื่อประสานนโยบาย ประสานแผน ประสานแผนงาน ประสานโครงการ และประสานกิจกรรมเข้าด้วยกัน เพื่อลดความซ้ำซ้อนในการทำงาน

3. ข้อเสนอแนะเพื่อการศึกษาต่อเนื่อง ได้แก่

3.1 ผู้สนใจที่จะศึกษาค่อยออกจากกรวิจัยเรื่องนี้ ควรศึกษาถึงระบบแต่ละระบบของกระบวนการดำเนินกิจกรรมวิสาหกิจชุมชน เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกที่มีความชัดเจนยิ่งขึ้น ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนต่อไป

3.2 ควรทำการศึกษาเพื่อหาตลาดรับซื้อผลิตภัณฑ์ทั้งภายในและภายนอกจังหวัดกาญจนบุรี ให้มีความชัดเจนและมีความแน่นอนให้มากขึ้น

3.3 ควรทำการศึกษาถึงแนวทางในการลดต้นทุนการผลิตผลิตภัณฑ์ เพื่อให้สมาชิกเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนจังหวัดกาญจนบุรีมีรายได้เพิ่มขึ้น และมีกำไรไว้ลงทุนในกิจกรรมอื่น ๆ ต่อไป

3.4 สำนักงานส่งเสริมและสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ควรให้ความสำคัญต่อการจัดสรรงบประมาณ เพื่อสนับสนุนให้คณะผู้วิจัยของมหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรีทำการประเมินผลความสำเร็จในการดำเนินงานของเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนของจังหวัดกาญจนบุรีต่อไป